

Jong geleerd

Pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijven denken bij rekenontwikkeling vooral aan begrippen, tellen en cijfers, blijkt uit een vragenlijst die is afgenomen door Cindy Nillesen. In dit artikel laat zij zien dat er aan verschillende facetten van ontluikende gecijferdheid gewerkt wordt in kinderdagverblijven, maar dat dit vaak onbewust gebeurt. Een pleidooi voor bewust -maar wel speels- werken aan gecijferdheid.

Gecijferdheid en rekenen op de basisschool

Gecijferdheid is één van de overkoepelende doelen van het rekenonderwijs op de basisschool. Onder gecijferdheid verstaan we het vermogen van een individu om zich zelfstandig en adequaat te redden in situaties waarin getallen, patronen en structuren een rol spelen. Uit deze definitie blijkt dat gecijferdheid een verbinding heeft met rekenen, maar gecijferdheid is meer dan rekenen. Een gecijferd persoon weet rekenkennis en vaardigheden toe te passen in het dagelijks leven.

Leerlingen in het basisonderwijs leren verschillende bewerkingen die op getallen worden uitgevoerd, samenhangend inzicht in getallen, maatzin, ruimtelijk inzicht, referentiegetallen- en maten en het toepassingen van deze vaardigheden. In de kerndoelen voor rekenen-wiskunde staat: *Ze leren wiskundetaal gebruiken en worden 'wiskundig geletterd' en 'gecijferd'.*

Ontluikende gecijferdheid

Voordat een kind naar groep 1 van de basisschool gaat kan men de gecijferdheid al stimuleren; immers, de rekenontwikkeling start al op heel jonge leeftijd. Bij jonge kinderen spreken we over 'ontluikende gecijferdheid'. Deze term wordt zowel voor peuters als voor kleuters gebruikt. Naast deze term worden er ook wel andere termen gebruikt, zoals beginnend rekenen, wiskundige oriëntatie en voorbereidende rekenvaardigheden. In dit artikel wordt voor de term ontluikende gecijferd gekozen omdat dit een duidelijke verbinding heeft met de term gecijferdheid. Het uiteindelijke doel van werken aan de ontluikende gecijferdheid is dat een kind gestimuleerd wordt in zijn/haar ontwikkeling om uit te groeien tot een gecijferd persoon.

Wat wordt er precies bedoeld met ontluikende gecijferdheid voor peuters? Het *ontstaan van inzicht in de betekenis van getallen en symbolen* wordt wel als definitie gegeven. Maar wat er in het kader van ontluikende gecijferdheid aangeboden wordt, beperkt zich niet alleen tot het ontstaan van inzicht in de betekenis van getallen en symbolen, maar omvat een breder gebied. Het betreft ook vragen over afstanden, gewicht, lengte, snelheid, tijd, kracht, spiegelen, ordenen, temperatuur, oppervlakte, omtrekken, vormen, figuren, afbeeldingen en vergelijkingen.

Pedagogisch medewerkers

We hebben een aantal pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijven gevraagd naar de activiteiten die ze met de kinderen ondernemen die te maken hebben met gecijferdheid. Vrijwel allemaal noemden zij:

- Tellen in verschillende (betekenisvolle) situaties, bijvoorbeeld: bekers tellen op tafel
- Telliedjes zingen, telversjes aanleren
- Spelletjes spelen

Verder bleek dat er een grote bandbreedte is in de hoeveelheid tijd die aan ontluikende gecijferdheid besteed wordt: van dagelijks

aandacht tot één keer per week. Door de meeste pedagogisch medewerkers werd overigens aangegeven dat het stimuleren van de ontluikende gecijferdheid met name onbewust of impliciet gebeurt.

De helft van de pedagogisch medewerkers gaf aan niet meer te weten of het onderwerp ontluikende gecijferdheid op de opleiding is aangeboden; 20% dacht dit niet gehad te hebben op de opleiding en 30% van de pedagogisch medewerkers zei dat er op de opleiding wel aandacht besteed was aan tellen. De term 'ontluikende gecijferdheid' bleek onbekend te zijn bij alle pedagogisch medewerkers die we vroegen naar hun activiteiten met peuters.

Onderwijsdoelen 'ontluikende gecijferdheid': de richtlijnen van het SLO

SLO (Stichting Leerplan Ontwikkeling) heeft in opdracht van OCW doelen geformuleerd voor de voor- en vroegschoolse educatie. *'Een goede aansluiting van vóór- naar vroegschoolse educatie en vervolgens een vloeiende overgang naar de schoolse situatie vragen om een goede afstemming, vanuit leerplankundig perspectief'* (<http://www.slo.nl/jongekind/doelen>). SLO heeft doelen geformuleerd voor de rekenontwikkeling van jonge kinderen. De doelen zijn opgesteld voor aanvang van groep 1, eind groep 2 (minimumdoelen) en eind groep 2 (basisdoelen). Aangezien de rekenontwikkeling van jonge kinderen nog zo ontluikend in ontwikkeling is, wordt er voor aanvang van groep 1 niet gesproken over beheersingsdoelen, maar wordt er gesproken over: *'de leerling heeft minimaal ervaring opgedaan met...'*

De doelen hebben, in aansluiting op de referentieniveaus (2008) betrekking op drie domeinen:

- getallen,
- meten en
- meetkunde

Het grootste deel van de pedagogisch medewerkers geeft op de vragenlijst aan dat ze onbewust de ontluikende gecijferdheid stimuleren van de kinderen, maar is dat zo? Om dit te onderzoeken kregen de pedagogisch medewerkers een lijst waarop de verschillende rekendoelen van het SLO staan genoteerd, waarmee een leerling voor aanvang van groep 1 ervaring mee zou moeten hebben opgedaan. De opdracht was om de rekenoelnen te omcirkelen waar ze weleens met de kinderen aan werken. Alle pedagogisch medewerkers omcirkelden veel meer doelen dan je op basis van de vragen die eerder aan de orde gekomen waren zou verwachten.

In het gesprek dat volgt geven de pedagogisch medewerkers aan dat ze onvoldoende kennis hebben over de rekenontwikkeling van jonge kinderen, waardoor ze ook niet weten welke activiteiten ze zouden kunnen uitvoeren om de rekenontwikkeling te stimuleren. Daarnaast geven ze aan dat ze door het invullen van de doelenlijst van het SLO zich wel beter bewust geworden zijn dat de rekenontwikkeling veel meer omvat dan ze dachten.

Een voorbeeld uit de praktijk

Pedagogisch medewerkers bieden de kinderen en passant wel rekenactiviteiten aan. De vraag is echter of er voldoende uit deze rekenactiviteiten gehaald wordt. Hoe bewust is de pedagogisch medewerker zich van de rekenontwikkeling die door de desbetreffende activiteit gestimuleerd kan worden?

Suzanne ziet twee kinderen op de mat spelen met blokken. Ze stimuleert de kinderen een toren te bouwen. De kinderen gaan aan de slag en bouwen ieder een toren. Na een tijdje gaat Suzanne weer naar de kinderen en bewondert de torens. 'Jullie hebben hoge torens gebouwd, knap hoor. Fijn dat jullie lief met elkaar aan het spelen zijn'. Daarna loopt ze weer verder.

In het bovenstaande voorbeeld zie je dat er onbewust veel rekenactiviteiten gedaan op het kinderdagverblijf. De vraag is echter: hoe kunnen we ervoor zorgen dat pedagogisch medewerkers zich bewust worden van de rekenontwikkeling, zodat zij gedurende de dag bewust situaties creëren waarin het rekenen verder gestimuleerd wordt? Of, om bij dit voorbeeld te blijven: Wat kan de pedagogisch medewerkster in dit voorbeeld doen om de rekenontwikkeling van deze twee kinderen bewust te stimuleren? Een mogelijke aanpak is via het stellen van vragen ('Hoeveel blokken heb jij gebruikt? Hebben jullie allebei evenveel blokken gebruikt? Hoe hoog kan de toren worden?'). Een andere mogelijkheid is het doen van interventies ('Hoe kun je weten welke toren het hoogste is geworden? Hoeveel blokjes moet jij er nog bij doen zodat jouw toren net zo hoog wordt')?

Uit de vragenlijsten die afgenomen zijn, wordt duidelijk dat pedagogisch medewerkers over het algemeen een onvoldoende beeld hebben van de 'ontluikende gecijferdheid'. Daarnaast geven ze aan dat ze zich veelal onbewust zijn van het aanbieden van rekenactiviteiten. Dat roept een nieuwe vraag op: als de pedagogisch medewerkers de rekenactiviteiten niet bewust aanbieden, hoe bewust wordt er dan aan de rekenontwikkeling gewerkt?

DE REKENONTWIKKELING START AL OP HEEL JONGE LEEFTIJD

Aansluiting peuterspeelzaal-basisschool

Pedagogisch medewerkers zullen zich meer bewust moeten worden van de rekenontwikkeling van jonge kinderen. Zij moeten het belang kennen van het stimuleren van de rekenontwikkeling voor een goede aansluiting op het kleuteronderwijs op de basisschool. Daarvoor moeten zij zich bewust zijn van activiteiten die zij gedurende de dag kunnen *creëren* en van de kansen die ze gedurende de dag kunnen *grijpen* om die rekenontwikkeling te stimuleren. Leerkrachten en IB'ers van basisscholen zouden op basis van deze inzichten het gesprek aan moeten gaan met crèches en peuterspeelzalen. Een goede uitwisseling tussen kinderdagverblijf en de basisschool zal de overgang voor kinderen beter doen verlopen.

Tot slot

Pedagogisch medewerkers kijken aanvankelijk vreemd op als je ze vraagt: 'Wat doen jullie aan rekenen op het kinderdagverblijf?' Voor hun gevoel is rekenen iets voor de basisschool en moeten de kinderen op de creche of peuterspeelzaal vooral spelend leren. Maar... spelend valt er veel te leren op rekengebied. Na het volgen van een bijeenkomst over de rekenontwikkeling van jonge kinderen worden de pedagogisch medewerkers zich er van bewust dat heel veel activiteiten die ze doen met rekenen te maken hebben. Als onderwijskundig begeleider van pedagogisch medewerkers zie ik dat er behoefte is aan kennis die ze tot uitvoering brengen in de praktijk en daar kan het onderwijs binnen de basisschool alleen maar van profiteren.

De auteur is werkzaam bij Giralis Groep

Verder lezen

- Van der Aalsvoort, G.M., Ruijsenaars, A.J.J.M. (2000). *Jonge risicokinderen: achtergronden, onderkenning, aanpak en praktijk*. Lemniscaat Rotterdam.
- Janssen-Vos, F., Pompert, B., Vink, H. (1991). *Naar lezen, schrijven en rekenen*. Van Gorcum Assen/Maastricht.

HOE BEWUST WORDT ER
AAN DE REKENONTWIK-
KELING GEWERKT ALS DE
PEDAGOGISCH MEDEWER-
KERS DE REKENACTIVITEI-
TEN NIET BEWUST AANBIE-
DEN?
